

בא בהפוכה

(מתוך הספר "עד העונג הבא", מאת אריאל להמן, הוצאת הקיבוץ המאוחד)

הייתי רוצה להקדים ולומר כמה אני שמח לדבר פה הערב. נעים לראות בקהל פרצופים מוכרים, ומרגש לראות פרצופים חדשים. אני רוצה לשתף אתכם במשהו אישי: ברגעים חגיגיים כאלו אני נזכר בנער בן חמש עשרה שהסתובב ברחובות באר שבע לפני שלושים שנה בערך, ואני רוצה לרגע לחזור אל הנער הזה, אל השוטטויות הליליות שלו, שעות על-גבי שעות, בעיר ובמדבר, שבהן הרגיש בודד, מאוד בודד, נער שפחד מהצל של עצמו, מהצל שבתוכו, נער שהאמין שכולם נורמלים, כולם נקיים, כולם מתוקנים, ורק הוא מופרע, רק הוא מלוכלך, רק הוא חסר-תקנה. הנער הזה, כפי שכבר ניחשתם, הוא עבדכם הנאמן לפני היציאה מהארון, כלומר, לפני תהליך ממושך, עמוק וכואב, שאני יכול להשוות אותו רק ללידה מחדש. בשבילי לעמוד כאן לפניכם היום בתור הומו, ולדבר על הנושא שלשמו נאספנו, זה הרבה מעבר להישג מקצועי. בשבילי זה ניצחון של הנפש הבריאה על האשמה החולה, זאת יציאה מחושך של ארון אל אור של שדה פתוח, מעבר מחיים של שקר לחיים של אמת.

תנועת התקינות הפוליטית, או כמו שאומרים במקומותינו, הפוליטיקלי קורקט, היא בדרך כלל תנועה שטובה להומואים. בזכות התקינות הפוליטית אסור לפטר אדם ממקום העבודה שלו רק כי במקרה יש לו חבר במקום חברה, וכללית, אסור להפלות אנשים לרעה בגלל היותם שונים. זה טוב, כמובן, אבל יחד עם זאת, נראה לי שבכל מה שקשור לחקר ההומוסקסואליות – התקינות הפוליטית קצת תוקעת אותנו. למה אני מתכוון? אני מתכוון לכך שיש קשרים בין הומוסקסואליות לשורה של דברים אחרים, קשרים שכל מתבונן מקרי מבחין בהם, אבל המחקר מתעלם מהם.

למשל, כל אחד יודע שהרבה אנשי תיאטרון, מוזיקה ואמנות, הם הומואים, ושהרבה מעצבי אופנה הם הומואים, ושכללית יש קשר בין הומוסקסואליות לבין יצירתיות. את הקשר הזה כל אחד מכיר מן היומיום שלו, אבל החוקרים באקדמיה מתעלמים ממנו. כאילו לא יפה לדבר על מוח של הומואים לעומת מוח של סטרייטים, כי נורא לא תקין פוליטית להשוות ככה קבוצות אוכלוסייה שונות, זה מעלה אסוציאציות לדברים איומים שקרו בהיסטוריה, אז מעדיפים להתעלם מכך. אבל כשיש ידע יומיומי זמין, והמחקר מתעלם ממנו, זה בדרך כלל לא סימן לנאורות אלא

לפחד. אני, כמו שהבנתם מן הפתיחה שלי, לא מוכן יותר לחיות מתוך פחד. אז כיום, במסגרת בית-הספר למדעי התרבות באוניברסיטת תל-אביב, המחקר שלי שואף לסגור פערים - להכניס את התצפיות, שכולנו מכירים מן היומיום, למסגרת תיאורטית שבמידת האפשר תשפוך אור על תופעות חברתיות.

אני אדבר כאן הערב על הקשר בין הומוסקסואליות לאמנות, ובדרך אעבור כמה תחנות שאנחנו מכירים מהחיים, אבל נוטים להתעלם מהן. תחנה אחת כזאת היא המשיכה של הומוסקסואלים לאנשים צעירים.

יש קשר חזק בין נעורים לאסתטיקה. דוגמנים ודוגמניות הם רק לעתים נדירות מעל גיל שלושים, וכיום קיימת תעשייה ענקית של קוסמטיקה ופולסטיקה, שכל מטתה היא למחוק לנו קמטים מהפנים ולאפשר לנו להמשיך להיראות צעירים. במובן הזה, סטרייטים והומואים מתפעלים יחד מעלומים. ובכל-זאת, כשסטרייט בן ארבעים יוצא עם נערה בת תשע-עשרה, זה די חריג, די יוצא-דופן, וגם אם זה מובן במישור המיני, זה מעורר שאלות במישור אחר. אצל הומואים, לעומת זאת, זה רגיל שברגיל. יותר מזה, אפלטון בכבודו ובעצמו הציב קשר כזה - בין גבר מבוגר מנוסה לנער חסר ניסיון - כאידיאל של האהבה הגברית. כששני הומואים בני אותו גיל מתאהבים ועוברים לגור ולהזדקן ביחד, זה נחשב סטרייטי מצידם, זאת אומרת, הם נחשבים להומואים שדומים לסטרייטים יותר מאשר להומואים אחרים. יש בהומוסקסואליות יסוד חזק מאוד, כמעט יסוד מגדיר, של פיטר פן - של ילד שמסרב להזדקן, שנשאר צעיר לנצח, והיסוד הזה מוביל הומואים להימשך לצעירים.

ההסבר שאציע כאן הערב למשיכה ההומוסקסואליות לצעירים מתבסס על כמיהה אנושית לחיי נצח, שמשותפת להומואים ולסטרייטים, אך מתפצלת לשני מסלולים נפרדים. האחד הוא מסלול האמנות, שאופייני יותר להומואים, והאחר הוא מסלול הבורגנות, שאופייני יותר לסטרייטים.

לפני שאתם מתנפלים עלי ושולפים כל-אחד את השכן שלו, שהוא אמן נפלא וגם אב בורגני למופת, או את הבן-דוד שלו, שהוא הומו שמנהל סניף בנק ומגדל ילדים לתפארת מדינת ישראל, אני עוצר כאן כדי להבהיר שנכון, מדובר רק בהכללה, אבל אין צורך לחשוש מהכללות, בתנאי שאנחנו מבינים שהכללה איננה מרשם, הכללה היא בסך-הכל זיהוי של דפוס, ואם מדובר בהכללה תקפה, היא תחול על חלק משמעותי של המקרים, אבל לעולם לא על כולם. כידוע, לכל כלל יש יוצאים-מן-הכלל.

נתקדם. דיברתי על כמיהה לחיי נצח. אני יוצא מהנחה שאת הכמיהה הזו אין צורך להסביר. אם יש דבר בסיסי בחוויה האנושית, וכנראה בחוויה של אורגניזמים

בכלל, הרי זה הפחד מהמוות, או יצר הקיום. יצר הקיום הוא בעצם המקור ליצר המין – אנחנו שואפים להתרבות כדי להמשיך להתקיים.

עכשיו נסתכל לרגע על המפגש המיני בין הסטרייטים, כלומר בין גבר לאשה. מה רואים? רואים שהמוות והנצח נפגשים, שהקצוות מתחברים. למה אני מתכוון? כששוכבים המטרה היא 'לגמור'. אם 'גמרת' זה הצליח, אם לא 'גמרת' זה לא זה. ביחסי מין, כשהגבר גומר, הוא פולט זרע – במובן מסוים הוא מתרוקן, הוא מוותר על תאים מגופו כדי לתת חיים לדור הבא. בתהליך הזה יש שמץ של מוות, לא במקרה קוראים לזה בצרפתית *petite morte*, כלומר מוות קטן, שזה לטעמי כינוי מדויק מעין כמוהו למה שמתרחש בשעת המשגל.

המסלול הסטרייטי לחיי נצח הוא אם כן מסלול בין-דורי. במידה מסוימת, כשהגבר שוכב וגומר הוא מפנה את מקומו לדור הבא. הוא מתאחד עם האישה, השונה ממנו, כדי ליצור חיים חדשים. הסטרייט מקבל את הסופיות של עצמו מתוך הבנה שהדרך שלו לנצח היא העמדה של צאצאים וגידולם. כלומר, הסטרייט (ועוד יותר מזה הסטרייטית, אבל לכך אני לא אכנס עכשיו) מקבל את זה שהנצחיות שלו היא נצחיות בין-דורית. לא נצחיות של הפרט, של עצמך, אלא המשכיות של משפחה.

המשיכה ההומוסקסואלית מבוססת על היגיון הפוך. הומואים לא מקבלים את המסלול הזה - את המשכיות של המשפחה במקום הנצחיות של הפרט. ההומו שוכב עם גבר, כלומר אינו מעמיד צאצאים, הוא נמשך למי שהכי דומה לו, לגבר אחר, ובאופן כלשהו זה כמו להימשך את עצמו. למעשה, במשיכה הזו הוא מחפש חיי נצח לעצמו.

ברמה הקיומית - הסטרייט 'גומר' כדי להוליד ילד, ואילו ההומו 'גומר' כדי להישאר ילד. זהו גם ההסבר למשיכה של הומואים לנערים. השאיפה לחיי נצח מובילה את הסטרייט לגדל את הדור הבא, ומובילה את ההומו לשכב עם הדור הבא.

כשאתה מגדל את הדור הבא, אתה בעצם מפנה את מקומך, מציב צרכים של מישהו אחר לפני הצרכים שלך עצמך. כשאתה שוכב עם הדור הבא ההיפך הוא הנכון - מין הומוסקסואלי הוא מטבעו נרקיסיסטי, כי מניע אותו החיפוש אחר הנעורים של עצמך ואחר הנצחיות של עצמך. כלומר המשגל הסטרייטי הוא מפגש עם האחר - עם האישה - ואילו המשגל ההומוסקסואלי הוא מפגש נרקיסיסטי עם בן-דמותך.

שוב אני עוצר לפני שאתם מתנפלים עלי. כשאני אומר נרקיסיסט, אני לא מתכוון להגיד נו-נו-נו למישהו ואיני נוקט שום עמדה שיפוטית. נרקיסזם קיים בכל אחד - זאת הנטייה להכיר את עצמנו, להיות קרובים לעצמנו, להיות מחוברים לעצמנו. כשהנטייה הנרקיסיסטית מאוזנת עם נטיות אחרות מתקבלת אישיות בריאה. אולי

אפשר להתקיים בלי נרקסיזם, לחיות בלי לאהוב את עצמנו - אבל מי רוצה קיום כזה? אחרי הכל, הקיום היפה, השמח, הוא קיום של אנשים שכן אוהבים את עצמם, כלומר, של אנשים שהצד הנרקסיסטי שלהם מפותח במידה כזו או אחרת.

העמדת צאצאים וגידולם היא פעולה אנטי-נרקסיסטית. כדי להיות הורה טוב, אתה צריך לדעת לצאת מתוך עצמך, להציב צרכים של אדם אחר לפני הצרכים שלך-עצמך, לראות קודם-כל את הזולת. אבל כשאתה שוכב לשעה קלה, או לערב אחד, עם צעיר יפה-תואר, אתה כאמור משכפל את עצמך, חי מחדש את נעורך שלך, אתה לא באמת יוצא מתוך עצמך.

מעבר לכך, כשאתה שוכב לשעה קלה עם צעיר יפה-תואר, במגע מיני מזדמן, אתה יכול למצוא באותו צעיר כמעט כל מה שתרצה. בבנייה של קשר אמיתי לטווח ארוך יש פשרות, אתה צריך להתאים את עצמך לאדם אחר, ללמוד לחיות אתו במציאות. אבל כשאתה שוכב עם צעיר יפה במפגש שאינו מכוון להמשכיות, אתה מממש פנטזיה בלי צורך להתפשר, כלומר, אתה חופשי לחיות את הדמיון שלך.

המילה הזו - דמיון - היא בעיני מלת-מפתח באפיון החוויה ההומוסקסואלית. שימו לב לסתירה לכאורה שמקופלת במילה העברית המופלאה הזו: מצד אחד, הדמיון (imagination) לוקח אותנו רחוק, מוציא אותנו מתוך החוויה הקיימת. מצד אחר, הדמיון (similarity) הוא קנה-מידה למה שמוכר וקרוב.

כשהומו שוכב עם נער, הוא חי את הדמיון בשני המובנים - הוא מגשים פנטזיה בלי הפשרות שהמציאות כופה על קשר מיני סטרייטי, ותוך כדי כך הוא פוגש בבואה או השתקפות של עצמו, במקום את האישה השונה ממנו. במילים אחרות, במקום לבטל את עצמך לטובת ייצור חדש, אתה מבטא את עצמך לטובת יצירה חדשה. במפגש נרקסיסטי, שבו אדם נמשך אל עצמו, מתרחשת אמנות.

לדעתי, מכאן נובע שהיצירה האמנותית היא התשובה ההומוסקסואלית לרבייה הסטרייטית. העשייה האמנותית היא לעתים קרובות הדרך של הומואים להעניק משהו לחברה. במקום שכפול גרידא, שהוא במהותו תהליך ניווני, באמנות מתגלות דרכי ביטוי חדשות, יש בה הרחבה של אפשרויות, לעתים פריצות דרך ממשיות. ביצירה האמנותית מתחוללת בריאה מתוך העצמי - האמנים הגדולים מוצאים צדדים חדשים בתוך עצמם ומוציאים אותם, מרחיבים את גבולות האני ותוך כדי כך נוגעים באחרים ומרגשים אותם.

ואם הזכרנו אמנים גדולים, נוכל להתייחס לרגע לתומאס מאן ולמרסל פרוסט, מענקי הספרות של המאה שעברה. שניהם היו הומואים מחוננים, בעלי כמיהות דומות,

שחיו את החיים הכי מנוגדים שניתן להעלות על הדעת. תומאס מאן התחתן, הוליד שישה ילדים, חי חיים בורגניים מאין כמוהם, ונשאר כל חייו בארון. מרסל פרוסט היה הומו מוצהר, ככל שהיה אפשר להצהיר על נטייה כזאת בימיו בלי להסתכן במאסר. הוא לא התחתן, לא הוליד ילדים, וקרוב לוודאי ששכב עם כל בחור יפה שהיה מוכן לשכב איתו. תומס מאן כתב יצירות חשובות ועמוקות בעיקר בגוף שלישי, ממרחק - על אנשי ניגודים המיטלטלים בין נפשם הסוערת לבין משמעת עצמית קפדנית. מרסל פרוסט כתב יומן אישי ספרותי, שיותר מכל יצירה אחרת מצמצם את המרחק בין החיים לבין מעשה האמנות. תומאס מאן חשב שהומו חייב להשתלב בסדר החברתי כדי להינצל מכליה, מרסל פרוסט פרש מן הציבור והקדיש את עצמו באופן כמעט מוחלט ליצירה. כל אחד מן השניים בחר בחירה מנוגדת, ועם זאת, הנטייה ההומוסקסואלית שלהם הביאה אותם למקום משותף: שניהם השאירו אחריהם טקסטים גדולים, ושניהם קראו תיגר על הסדר החברתי והעשירו את התרבות.

לסיכום, אני מאמין שכמעט בכל הומוסקסואל קיים אמן - האמן שבתוכו הוא שמאפשר לו לחרוג מן המוסכמות, ללכת נגד הזרם, להעז, לחדש, להקשיב לקולו הפנימי במקום לקונפורמיות. ואני גם מאמין שכמעט בכל אמן קיימת נטייה הומוסקסואלית. ההומוסקסואל שבתוך האמן מתגלם בתשוקה לפגוש את עצמו ותוך כדי כך לקנות לך חיי נצח. האמן והומו הם שניהם פיטר פן שרוצה להישאר צעיר לעולמים, ולצורך זה הוא פוגש את עצמו וממציא את עצמו בכל פעם מחדש.